

Blokkade Straat van Hormuz bedreigt wereldwijde voedselzekerheid

Bij geopolitieke onrust in de Perzische Golf en een mogelijke sluiting van de Straat van Hormuz focussen media zich vaak op olie- en brandstofprijzen. De werkelijkheid is echter complexer en zorgwekkender. Deze zeestraat is niet alleen een energiecridor, maar ook de "kritieke slagader" van ons mondiale voedselsysteem. Een verstoring raakt direct de wereldwijde voedselproductie en drijft de prijzen op.

WERELDMARKT KWETSBAAR

De productie van kunstmest is wereldwijd sterk geconcentreerd. Alleen landen met overvloedige toegang tot grondstoffen zoals aardgas (voor stikstof) en fosfaat kunnen op grote schaal produceren. Grootmachten als de VS, India en Rusland voeren de lijst van producerende landen aan (zie kader 1). De grootste producent is China. Dat land is verantwoordelijk voor 25 tot 30% van de mondiale productie.

Daartegenover staat een groot aantal regio's dat volledig afhankelijk is van import, zoals Zuid-Amerika, Zuidoost-Azië en Afrika. Hoewel Europa traditioneel weinig meststoffen direct uit de Golfregio haalt, zorgt de wereldwijde schaarste ook hier voor prijsstijgingen. Omdat zelfs producerende landen vaak afhankelijk zijn van de import van specifieke grondstoffen, ontstaan er complexe handelsstromen, zoals geïllustreerd in figuur 1.

DE PERZISCHE GOLF ALS SPIL IN DE WERELDHANDEL

Door de enorme gasreserves worden in de Golfregio stikstofmeststoffen (zoals ureum en ammoniak) zeer goedkoop geproduceerd. Tot de recente blokkade passeerde een aanzienlijk deel van de wereldhandel de Straat van Hormuz: 43% van alle ureum, 27% van de ammoniak, 16% van het fosfaat en 44% van de zwavel. Zwavel is niet alleen een voedingsstof voor planten,

maar ook essentieel om onoplosbaar fosfaaterts te verwerken. Een tekort aan zwavel remt dus indirect ook de fosfaatproductie elders in de wereld.

DE "DUBBELE SCHOK" VOOR DE LANDBOUW

De FAO waarschuwt voor een scenario waarin de agrarische sector wordt getroffen door een dubbele schok: boeren kampen gelijktijdig met duurdere brandstof én een explosieve stijging van kunstmestprijzen (naar verwachting 15-20%).

Volgens FAO-hoofdeconoom Torero is de beschikbaarheid van kunstmest in diverse Aziatische landen al afgenomen. Het niet kunnen bemesten in het juiste groeistadium leidt onherroepelijk tot lagere opbrengsten. In Bangladesh wordt gevreesd voor een magere rijst oogst,

terwijl India de productie al heeft moeten verlagen omdat het voor 80% van zijn ammoniakbehoefte afhankelijk is van import uit de Golfregio.

Vooraf financieel kwetsbare boeren zullen minder meststoffen gebruiken. Zelfs een kleine afname in gebruik kan leiden tot een disproportioneel grote daling in de oogst, zeker op arme gronden. Dit veroorzaakt een vertraagde kettingreactie: de tekorten van nu leiden over enkele maanden tot minder aanbod en hogere voedselprijzen. Vooral stikstofafhankelijke gewassen zoals rijst, tarwe en maïs lopen gevaar, wat vervolgens ook de productiekosten van vlees en zuivel opdrijft.

MONDIALE GEVOLGEN EN SOCIALE ONRUST

De menselijke kosten van deze crisis zijn potentieel enorm. De FAO en het

World Food Programme schatten dat 45 miljoen extra mensen in acute voedselonzekerheid (lees: honger) kunnen belanden. Vooral Sub-Sahara Afrika, Egypte en Zuid-Azië worden zwaar getroffen. In deze regio's zijn hongersnood, politieke instabiliteit en grootschalige migratie reële risico's.

Europa zal de effecten vooral voelen via inflatie en hogere supermarktprijzen in 2026 en 2027. De stijging wordt veroorzaakt door lagere oogstopbrengsten, hogere productiekosten en gestegen uitgaven voor transport en verpakking. De Britse Food and Drink Federation verwacht voor 2026 een voedselprijsinflatie van 9% in Europa. De Rabobank voorziet voor Nederland een inflatiestijging naar 5% indien de blokkade niet op korte termijn wordt opgeheven. ■

De landen met de grootste kunstmestproductie

1. China: De absolute marktleider, verantwoordelijk voor ongeveer 25% van de wereldwijde productie, met een sterke focus op stikstof- en fosfaatmeststoffen.
2. Rusland: Een cruciale producent van alle drie de hoofdgroepen (N, P, K) en de grootste exporteur ter wereld dankzij enorme gas- en mineraalvoorraden.
3. Verenigde Staten: Beschikt over een zeer grote eigen productiecapaciteit voor stikstof en fosfaat.
4. India: Een van de grootste producenten (vooral van ureum), hoewel het land ook een van de grootste importeurs blijft om aan de enorme binnenlandse vraag te voldoen.
5. Canada: Wereldwijd de belangrijkste producent van potas (kalium).
6. Marokko: Bezit de grootste fosfaatvoorraden ter wereld en is via de OCP Group een dominante speler in fosfaatmeststoffen.
7. Wit-Rusland: Een belangrijke speler op de wereldmarkt voor kalium (potas), vergelijkbaar met Canada en Rusland.
8. Brazilië: Hoewel het land veel importeert, heeft het een aanzienlijke eigen productie-industrie die zich snel ontwikkelt om minder afhankelijk te worden van het buitenland.
9. Saoedi-Arabië: Maakt gebruik van goedkoop aardgas en eigen fosfaatmijnen om op grote schaal kunstmest te produceren voor de export.
10. Egypte: Een belangrijke regionale producent van stikstofhoudende meststoffen (ammoniak en ureum) voor zowel de lokale markt als Europa.

Belangrijkste kunstmest exporterende landen

1. Rusland: Ondanks sancties blijft Rusland de grootste exporteur ter wereld, vooral van stikstof, fosfaat en potas.
2. China: Een dominante speler (vooral in ureum en fosfaten) die de export vaak beperkt om de eigen binnenlandse markt te beschermen.
3. Marokko: Bezit de grootste fosfaatvoorraden ter wereld en is via de OCP Group een cruciale leverancier van fosfaatmeststoffen.
4. Canada: Bekend als het "Potas-koninkrijk" vanwege de enorme voorraden kali in Saskatchewan.
5. Verenigde Staten: Een grote exporteur van ammoniak en stikstof, hoewel het land paradoxaal genoeg ook veel andere soorten meststoffen importeert.
6. Saoedi-Arabië: Gebruikt zijn goedkope aardgasvoorraden voor de grootschalige productie van stikstofhoudende meststoffen.
7. België: Functioneert als een belangrijke Europese logistieke hub voor het mengen en herdistribueren van meststoffen.
8. Nederland: Vooral sterk in de export van hoogwaardige meststoffen en fungeert, net als België, als een belangrijke doorvoerhaven.
9. Oman: Heeft zijn positie snel versterkt als belangrijke leverancier van ureum aan Zuid-Azië en Afrika.
10. Egypte: Een belangrijke speler in het Middellandse Zeegebied voor stikstofmeststoffen.

De Europese kunstmestvoorraden waren per 1 januari 2026 zeer groot. De reden daarvoor is dat per die datum de CBAM kunstmest van kracht werd. "CBAM kunstmest" verwijst naar de Europese CO₂-heffing die van toepassing is op de import van kunstmest van buiten de Europese Unie.

CBAM staat voor Carbon Border Adjustment Mechanism (mechanisme voor koolstofcorrectie aan de grens). Het is een klimaatmaatregel van de EU om een gelijk speelveld te creëren tussen Europese producenten en fabrikanten uit landen met minder strenge milieuregels. Om de heffingen te vermijden was de import in het laatste kwartaal van 2025 zeer hoog.